

F. L. S. N.
Specimen Theologicum,
De
Notitia Irrogenitorum
In
Rebus Sacris,

Quod
Consensu Summe Rever. Facult. Theol.
Præfide
D:no CHRIST. CAVANDER,
S. S. Theol. Prof. Prim. & Archi-Præp.
ad publicum examen defert
DIETERICUS JOHANNES LOHMAN,
Collector Schol. Catbedr. Aboëns.
Horis ante meridiem consuetis,
In Audit. Maj. die XIII. Nov. An. MDCCXC.

A B O Æ, Typis Frenckellianis.

Præmium.

Specimen edituri Theologicum, ab re non magis esse, de notitia agere hominis irrogeniti Theologica, nobis visum fuit, quam de alio quodam argumento Theologico. Veritas quidem cœlestis in se una eademque semper est, eam vero omnes sibi perspectam vix habent; qui autem expertes ejus notitiæ non sunt, haud exigua etiam inter hos veritatis confessores discrepantia reperitur, & suum cuique verissimum videtur. Quamvis ergo, nostro novitatis audaciumque opinionum Theologicarum teracissimo ævo, eam de dogmatibus religionis Christianæ pluribus, veram nostram perpetuamque felicitatem, propius vel remotius spectantibus, multi sibi sumant sentiendi licentiam, quam quisque antiquæ probæque veritatis amicus dolens jure miratur, nec quidquam fere pro bono aut vero habeant, nisi novum oleat, quo solum respectu aliquem ingeniosum esse putandum sibi imaginantur; satius tamen duximus qualescunque de argumento nominato meditationes publico examini submittere, quam novis singularibusque cogitationibus proferendis famam venari velle. Nec quisquam existimet, lites de hac materia, & aliis cum ea connexis, justo vehementius in controversiis notissimis ad finem superio-

ris & tertiam circiter partem præsentis sæculi inprimis motas, nos jam resuscitatas cupere. Absit omnino hoc! Sed recurrit sæpius nostris quoque diebus hæc quæstio, de qua igitur statuerè, quid rectè tenendum, utilitate nequaquam caret. Neque tamen plenam ejusdem expositionem aliquis hic expectet, limites quippe præsentis instituti id non permittunt. Sufficiat nobis de argumento hoc vexatissimo, quid cum Sacris Litteris iisque innixis rationibus Theologicis consentaneum putemus, breviter & strictim dicere. Favorem Lectoris Benevoli in conatu hoc innoxio æstimando, qua decet modestia nobis rogatum volumus.

§. I.

Qui in historia certaminum Theologorum vel mediocriter versatus est, minime ignorat, controversias hujusmodi plures, magnis satis animorum motibus suo tempore agitas, vel tanti momenti postea non fuisse repperas, ac primum videbantur, vel in λογισμαρχίαν, modo in totum, modo qua magnam partem, abisse. Nec aliter cum præsentì materia comparatum fuit. Ne igitur in idem incurramus vitium, mox in limine hujus disquisitionis observandum, voces, quibus indoles notitiæ mysteriorum Divinorum tam irrogeniti quam regeniti hominis exprimitur, plures admittere significatus. Scilicet de irrogenito inprimis quæri solet, an notitia ejus in rebus Sacris sit vera, supernaturalis, viva, efficax, spiritalis, utilis ac salutaris? Horum autem vocabulorum sensus & laxior & strictior esse potest, immo in Scriptura Sacra, ac scriptis Theologorum ita adhibentur. Quare, pro diverso eorumdem usu, aliter fieri non potest,

quam ut alii de qualitate notitiæ rerum spiritualium in homine irrogenito id affirmant, quod alii aperte satis negant. Quum autem de veritate hujus notitiæ præcipue disputatum fuerit, & reliquæ ejusdem affectiones nominatæ ab hac maxime pendeant, de eadem primo paucis agendum. Vera scilicet dicitur notitia Theologica, quando conceptus hominis verbum Dei legentis vel audientis cum mente Supremi Auctoris, per vocabula Scripturæ Sacræ declarata, re ipsa conveniunt. Est hæc veritas, quam Logicam seu subjectivam vocant eruditi, & multi Theologi quoque simplicem, litteralem, discursivam, apprehensivam atque idealem promiscue appellant. Hanc sine veritate Metaphysica seu objectiva dari non posse, ex ipsis notionibus evidens est; Logica enim veritas conformitatem cogitationum cum essentia rei seu objecti, h. e. veritate Metaphysica denotat. Quando igitur vel ultro conceditur, vel firmiter demonstratur, irrogenitum sensu Logico veram in rebus Divinis habere posse notitiam, simul fatendum, eandem etiam Metaphysice veram esse, h. e. non solum cum objectis ipsis & verbis Scripturæ Sacræ conformem, sed & iis virtutibus in se ornatam, quæ ex intentione Primi Auctoris revelantis essentiam cognitionis vere Theologicæ absolvunt, ea nimirum vi ac efficacia instructam, qua fines illi obtineri possunt, propter quos optimum Numen verbum suum nobis dedit, licet ipsi fructus & effectus non semper simul adsint, qui ex mente Dei cum vera cognitione connexi esse deberent. Quod ad distinctionem attinet inter conformitatem notitiæ cum verbo Dei materiale & formale, qua in hac controversia usi sunt, priorem irrogenito concedentes, non vero posteriorem, ea nequaquam rem conficit. Neque enim forma notitiæ practicæ id involvit, ut semper actu ipso practicetur,

cum

cum practicum quid dicatur non tantum respectu applicationis & actu secundo, sed etiam ratione intentionis, potentia, ac actu primo. Quo posteriori respectu notitia hominis irrogeniti Theologica quoque practica dicitur. Et quando hujusmodi homo, Sacram Scripturam legens, meditans, vel veritates ejus sibi proponi audiens, notiones de rebus Divinis Scripturae Sacrae conformes animo concipit, atque eo modo verum ejus sensum seu cognitionem Logice veram tenet, quam neque praecipui in hoc certamine ei denegarunt; tum haec materia Scripturae Sacrae forma sua non destituitur, sed τὸ formale verbi, quod sit sapientia Divina per signa externa declarata, simul ab intellectu hominis percipitur; ex ordinatione enim Divina vis atque efficacia in se cum verbo inseparabiliter unita est.

§. II.

Ne autem generalibus his principiis abstractisque propositionibus nos nimis inhaerere, & terminis ac distinctionibus scholasticis justo plus delectari quis dixerit, jam veram rerum Sacrarum notitiam irrogenito quoque tribui debere, paucis probabimus. Ethnicos veram aliquam cognitionem habere, Scriptura Sacra docet Rom. I: 18. De hominibus vero intra Ecclesiam constitutis notissima sunt verba Salvatoris Luc. XII: 47. *ἐκεῖνος δὲ ὁ δούλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἐτοιμάσας μηδὲ πειθήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαριῆσεται πολλάκις*, quod certe optimus justissimusque Servator non dixisset, nisi servus ejusmodi, officium suum non faciens, voluntatem domini sui vere scire posset, vel quod idem est, nisi veram rerum ad salutem pertinentium scientiam irrogenitus caperet. Ex Act. XXVI: 26. seqq. patet, Regem Ag-

grippam miracula per Jesum & discipulos suos facta novisse, Prophetis credidisse, & per Apostoli Pauli concionem eo usque perductum fuisse, ut parum abesset, quin actuali conversione fieret Christianus; quis ergo jure negabit, eum veram de rebus Sacris habuisse notitiam. Idem Apostolus aperte ait Rom. X: 17: *ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς ἢ δὲ ἀκοὴ διὰ κήρυκτος Θεοῦ*, unde recte concluditur, hominem adultum, antequam regeneratur, verum verbi Dei sensum consequi & posse & debere. Is enim est nexus partium justificantis fidei, ut posterius semper prius includat, fiducia assensum, assensus notitiam, nec vera existere possit fiducia sine vero assensu, neque assensus verus, nisi præcesserit vera notitia. Homo autem non notitia & assensu proprie regeneratur & justificatur, sed fiducia; priores igitur partes in homine nondum regenerato vere reperiri possunt. Qui adhuc generalius totum conversionis ordinem exacte perpendit, eamque novit non in momento sine omni cognitione, nec per aliquam falsam, neque veram naturalem, aut aliquam immediate infusam cognitionem peragi; certe aliam non potest fovere sententiam, quam quod vera multiplicis propriae miseriae cognitio in homine esse debeat, si verus in eo poterit oriri peccatorum dolor, & vera pariter gratiae Divinae, passionis mortisque Salvatoris notitia, si fiducialis progeneretur Ejus receptio, h. e. si homo credere possit, ob solum Ejus meritum se salutem consecuturum esse. Concesso quoque, regentis de rebus stricte practicis magis distinctam, certam, plenam ac foecundam cognitionem esse propriam: non tamen irrogenitorum notitia partialis ideo est falsa. Quid multis. Nonne Christus & ejus Apostoli populos conversuri eum in finem verbum Dei prædicarunt, ut veram articulorum fidei fundamentolium notitiam animis irrogenitorum infererent? Jac. I:

21. Nonne Libri nostri Symbolici aliique Theologi diligenter Actuum Paedagogicorum observationem convertendis commendant? Nonne eundem tota nostra Ecclesia sequitur morem, eos, qui ad fidem adducantur Christianam, & remissionis peccatorum ususque Sacrae Coenae fiant participes, ad veram sacrorum notitiam & ejus confessionem prius adstringens? Hæc & multa alia satis evincunt, irrogenitos veræ rerum Sacrarum notitiæ vere participes fieri posse. Illos igitur Theologos & oratores Sacros non possumus non notare, qui, ut alia taceamus, haud raro adhuc in contrariam partem adferre solent verba Apostoli Pauli notissima ex I Cor. II: 14. *ψυχικὸς δὲ ἀνθρώπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μαρτυρεῖ γὰρ αὐτῷ ἔστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται.* Sibi autem non constant, nec perpendunt, quantum inde damni proveniat, quod modo ab auditoribus suis non conversis postulent, ut diligenter verbum Dei legant & meditentur, eum sine dubio in finem, ut inde veram rerum ad conversionem peragendam necessariarum cognitionem sibi comparant, modo vero, vel necessitatem illuminationis Spiritus Sancti inculcantes, vel regeneratorum notitiam extollentes, obliti alias dictorum, omnem prioribus ex verbo Dei voluntatem ejus recte cognoscendi potentiam denegant, effatoque Apostoli allato sententiam suam confirmari putant. Multæ & magnæ omnino de vero hujus dicti sensu fuerunt disceptationes, *συνάφεια* tamen orationis, inde a Capituli I: v. 17. usque ad finem hujus Capituli II: satis svadet, per hominem *ψυχικόν*, oppositum *τοῖς τελείοις* V. 6. *πνευματικοῖς* V. 13 *τῷ πνευματικῷ* V. 15. talem intelligi, qui revelatione supernaturali destituitur, vita naturali (*ψυχὴ*) præditus, ductum naturæ sequens, viribusque intelligendi naturalibus utens. Qui autem verbum revelatum habet, illud audit, legit,

legit, meditatur, & informationi Spiritus Sancti per idem aliquem locum dat, irrogenitus (σαρκικός) quidem adhuc esse & manere potest, non vero amplius mere ψυχικός existit, sed ex parte jam πνευμάτιος, sub gratia Spiritus Sancti praeveniente, vocante, excitante, immo illuminante & preparante constitutus, licet, quamdiu κατά την ψυχὴν de σοφία Θεοῦ ἐν μυστηρίῳ, τῇ ἀποκεκρυμμένη v. 7. de τῷ λόγῳ τοῦ σταυροῦ Cap. I: 18. judicat, rationesque abutitur, μάταια ei sit, motibus quippe naturæ animalibus obsequens, ac rerum terrenarum cupiditatibus, corporisque voluptatibus inhians. Recentissimas de hoc loco cogitationes lege sis in *Doederleinii Aus. Theol. Biblioth. Vol. II. p. 391-395. ubi observationes ad dictum Paulinum 1 Cor. II: 14. ejusque usum dogmaticum, Præf. Phil. Fac. Müller S. S. Th. P. Resp. J. Z. Roser, Argentorati 1781 editæ, recensentur.*

§. III.

Veram hanc irrogenitorum notitiam etiam supernaturalem & divinam esse, is non negabit, qui perpendit, æque hanc ac regenitorum cognitionem non ex principiis naturalibus, ratione & experientia, sed ex revelatione Divina externa hauriri Math. XVI: 17. Ut autem ratione principii naturalis appellari nequit, ita nec illis assentiri possumus, qui eandem non gratiæ sed naturæ deberi ideo magno nisu contendunt, quod irrogenitos totam fidei ἀναλογίαν solis viribus mentis naturalibus, studio & diligentia humana, absque gratioso Spiritus Sancti concursu, ex Scriptura Sacra sibi comparare posse, eamque ob causam notitiam illorum non Theologiam, sed Philosophiam rerum Theologicarum, non subjective gratiosam, supernaturalem & divinam, sed absolute in essentia

sentia sua humanam & naturalem dicendam esse, putaverint. Modus quidem cognoscendi res spirituales ex Sacra Scriptura per lectionem, auditionem, perceptionem & meditationem, in regenito & irregenito æque est naturalis, quum uterque ratione ut organo utatur. Quando etiam Spiritus Sanctus hominem per verbum instituit, & ad fidem ac pietatem ducere satagit, certe contra animæ rationalis indolem nunquam agit; gratia enim animæ facultates naturales non destruit, sed elevat & emendat. Neque tamen nondum denuo natorum notitia, propter modum hunc cognoscendi naturalem, quem Spiritus Sanctus homines instituens sequitur, mere naturalis dici debet, quoniam idem de renatorum cognitione hoc respectu pronuntiandum esset, nisi Enthusiasmum aut Fanaticismum quis defendere vellet. Stúdiose præterea cavendum, ne vanis distinctionibus, aut alio aliquo modo, Spiritum Sanctum a verbo suo unquam sejungamus, quod fit, cum per nudam solum παρασησιν Spiritus Sanctus apud verbum esse, non autem nexu inseparabili virtutem ejus verbo contineri statuitur. Tenendum ergo, Spiritum Sanctum, ut causam principalem, per & cum verbo in se efficacissimo Es. LV: 10. 11. Joh. VI: 63. 68. Rom. I: 16. Luc. VIII: 11. I. Pet. I: 23. I. Cor. II: 13. actuosum esse, communem cum verbo in anima etiam irregeniti producere effectum supernaturalem, eandem scilicet efficere cognitionem veram. Unde fati intelligitur, ejusmodi notitiam sine Spiritus Sancti gratiosa per verbum operatione hauriri non posse. Ne tamen contra animæ facultatis cognoscitivæ indolem, verborumque & stili Scripturæ Sacræ perspicuitatem ac simplicitatem quidquam urgere videamur, adhuc addendum, nos facile concedere, per vires intellectus naturales irregenitum veritates historicas, physicas, legales, politicas, alias-

que natura cognitas, in Scriptura Sacra comprehensas, ex verbis Scripturæ Sacræ clarissimis, adhibita attentione intelligere, comprehendere, assensumque humanum illis præbere posse; sed de mysteriis, ad salutem scitu necessariis, in toto complexu nunc loquimur. Immo, si a Spiritu Sancto cum verbo conjuncto abstrahere liceat, nec de his negamus, hominem sibi relictum, sola naturali facultate & studio proprio, eum verborum sensum, quem secundum constructionem grammaticam fundunt, habere posse, & quod voces immediate ac primo apprehensæ enunciant, aliquo modo percipere, seu ut *pî Confessores in Form. Concord. pag. 662 edit. Lips.* asserunt, hominem nondum conversum, *ex sese & propriis naturalibus suis viribus - - Evangelium audire, & aliquo modo meditari, atque etiam de eo differere posse.* Quod autem ad sensum Scripturæ Sacræ in rebus Spiritualibus propriæ talem, plenum, certum & solidum, atque mysteriorum intelligentiam in totius doctrinæ salutaris systemate ac integra salutis œconomia attinet, eam fovemus sententiam, hominem ex Scriptura Sacra, per naturalem veritates earumque connexiones perspiciendi facultatem, ad hunc adsurgere non valere, nisi Spiritus Sancti mediata operatione per verbum, vi divina & supernaturali instructum, ad sublimiorem hunc usum nobilioremque cogitandi & sentiendi modum extollatur & elevetur; sed ei, respectu solarum virium naturæ, deesse non solum facultatem divina certitudine assentiendi & credendi Evangelio, bonaque ibi oblata appetendi, verum etiam illud sine errore simpliciter cognoscendi & comprehendendi: adeoque veram irrogenitorum viæ salutis notitiam gratiæ divinæ assistenti in solidum deberi, Jac. I: 17. 1 Cor. XII: 1. 8. 11. Eph. I: 17. 2 Pet. I: 20. 2 Cor. III: 5. Hinc etiam impii, Scripturam Sacram detrectantes, Spiritui Sancto resistere

stere dicuntur, Act. VII: 51. Cap. XIII: 7. 8. 2 Tim. III: 8. Non permittit ea, cui studemus brevitatis, dicta hæc Scripturæ enucleare, nec reliqua quibus assertio nostra nititur, argumenta plene adferre; nervum ergo præcipuorum solum exprimimus. Posita licet revelatione divina, inter facultatem tamen cognoscendi naturalem, eamque corruptam, & res supernaturales, nulla datur proportio. Veritates revelatas spirituales, in primis stricte practicas, homo, propter impotentiam quæ ei inest moralem, maxime aversatur, τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ἔχθρα εἰς Θεόν Rom. VIII: 7. conf. V: 10. VII: 23. Phil. III: 18. Col. I: 21. *Omnes natura, talia corda, tales sensus & cogitationes ab Adamo, hereditaria & naturali propagatione consequimur, quæ secundum summas suas vires, & juxta lumen rationis naturaliter e diametro cum Deo & summis ejus mandatis pugnant.* Form. Concord. p. 640. Et p. 662. *antequam homo per Spiritum Sanctum illuminatur, ex sese & propriis naturalibus suis viribus - - Evangelium tacitis cogitationibus, ut rem stultam spernit.* Significanter ergo de præsentī materia ibid. p. 657 dicitur: *etiamsi ingeniosissimi & doctissimi homines in hoc mundo Evangelion de Filio Dei, & promissiones divinas de æterna salute legant vel audiant: tamen ea propriis viribus percipere, intelligere, credere, & vera esse statuere nequeunt. Quin potius - - spirituales res istas - - pro stultitia & meris nugis & fabulis habent, priusquam a Spiritu Sancto illuminantur & docentur.* Hoc itaque respectu illud Apostoli: ὃν δεχεται, ὃν δυνάται γινώσκειν, ὅτι πνευματικῶς ἀναγίγνωται 1. Cor. II: 14. hic etiam valet. Mentis humanæ cæcæ, perversæ, & Spiritui Sancto resistentis conamina sunt, quod veritatum Evangelicarum sensum detorqueat, contradictiones & absona in illis expiscari studeat, corrupto suo captui, philautiæ pravæ, effrenis cupiditatibus & affectibus eas accommodet,

variisque aliis objectionibus contra illas insurgat, immo plane destruere sæpe conetur, Joh. III: 4. Iqq. Act. XXVI: 24. I Cor. I: 23. Et quum homo a natura ita sit comparatus, tantum abest, nisi Spiritus Sanctus per verbum ei adfisteret, ut mera propria vi & diligentia consilium Dei de salute hominum ex verbo revelato recte cognosceret. Si vero non alia, quam viribus intellectus naturalibus ex verbo hausta notitia in hominem ante regenerationem caderet, sequeretur, illum per ejusmodi mere naturalem cognitionem converti & regenerari, contritionemque & fidem principium in natura habere, aut effectus hos causa sua nobiliores esse; quod quam sit remotum a tutissima ista media via inter Pelagianismum & Enthusiasmum, veritatisque repugnans, longiori hic non eget probatione.

§. IV.

Patet ex dictis, irrogenitorum notitiam pluribus respectibus, sensu tamen latiori, spiritualement quoque esse. Et vere divina ac supernaturalis quamvis hominem illuminandi, regenerandi & sanctificandi, ex intentione & virtute Dei simul ei insit idque sine alia ad hanc accedente & a priori essentialiter diversa cognitione ab ipso Spiritu Sancto effecta, utique fatendum, illam certo etiam sensu vivam, validam & efficacem esse, h. e. non solum ratione originis & conceptus, in se, objective & actu primo semper, quia ex verbo Dei interne vivo & efficaci est hausta, sed haud raro ratione operationis quoque & effectus alicujus, saltem compunctionis Act. II: 37, seu quoad nonnullos gradus subjective & actu secundo, prout magis vel minus homo eidem attendat, eamque levius vel altius in conscientiam penetrare passive permit-

mittat. Neque enim conversio nostra in momento incipit ac perficitur, cujus ne ullum quidem exemplum extraordinarium in Sacris Litteris occurrit; sed successive, uno admisso & recepto gratiæ gradu alter sequitur, quod sæpe non anno, sed annis, & in multis proh dolor! vix per integrum vitæ spatium efficitur. Hac igitur notitia Spiritus Sanctus irregentum sapius præverit, invitat, movet, arguit, miseriæ suæ commonescit, terret, pluribusque modis ad conversionem præparat, Luc. XV: 18. 20. Act. XXIV: 25. Cap. XXVI: 17. 18. Rom. X: 14. 17. Apoc. III: 20. & quamdiu τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ ἀθετεῖ ἐπὶ ἑαυτοῦ Luc. VII: 30. cogit se invitum αὐτοκαταλείπειν agnoscere Tit. III: 11. Unde emergit, nec omnes irregentos omni experientia spiritali, latius sic dicta, carere, in quibus scilicet opus conversionis fuit inchoatum, impeditum, rursus renovatum, nec tamen absolutum. Quæ fiducia antecedunt, & ad vocationem, illuminationem latius sic dictam ac insufficientem, contritionemque pertinent, hi in semet ipsis non tantum sentire possunt, sed sæpe qua magnam partem quoque sentiunt, & gratiam aliquam gustant. Multo ergo minus negandum, hanc irregentorum notitiam in aliis effectus supernaturales producere, eos illuminare atque convertere posse. Rei veritas a rei fructibus differt. Res, quæ ex Scriptura Sacra cognoscuntur, & ab indole cognitionis sunt distinguendæ, manent veræ, & virtutem suam a Deo provenientem retinent, etiam cum ab irregentis proponuntur Rom. III: 3. Denique addendum, sapius nominatæ notitiæ indolem postulare, ut in se, actu primo, virtualiter & intensive, ut vocant, semper dicatur salutaris ac salvifica Jac. I: 21. licet non actu secundo, extensive & actualiter, seu quamvis re ipsa salutem homini non conferat, idque ideo, quia secundum illam de erroribus &

peccatis poenitentiam non agit, nec fiducialiter in Christum credit, neque vitam ad normam legis Dei *κατὰ ἐκείνου* Philem. v. 14. instituit. Ob quem praxeos defectum, noticia hæc, in se utilissima, fit & est damnabilis, quod simili a medicamento desumpto multi declararunt. Nam illud in se salutare esse agnoscitur, licet initium vel partem valetudinis solum procuret, vel etiam ex accidenti fiat non salutiferum, immo letale. Quo verior, diviniior, efficacior & perfectior noticia est, eo gravio- rem censuram ejus abusus meretur Luc. XII: 47. Jac. IV: 17. Utinam omnes quorum interest ad hoc attenderent! Utinam tantum bonæ conscientiae ac veræ salutarisque scientiae singuli haberemus!

§. V.

Nemo tamen existimet, ex sententia quam explicuimus sequi, omnium extra gratiae statum viventium notitiam rerum sacrarum ejusdem indolis ac æqualem esse. Scripturae Sacrae & experientiae quotidianae admodum esset contrarium, hoc statuere. De eo locuti sumus, quod, debitis adhibitis subsidiis, fieri potest & fieri quoque debet, si ad veram animi emendationem homo perveniat. Quando autem consideramus, qualis hominum fide justifica carentium, & inprimis in statu securitatis viventium, notitia de rebus ad religionem & pietatem spectantibus communiter sit, negari nequit, eandem, nostris quoque omnis generis lumine cognitionis superbientibus temporibus, plerumque prohi delor! mancam & debilem, ac simul in vocibus mente cassis consistentem deprehendi, praecipue in partibus maxime necessariis, ad actus gratiae applicatricis pertinentibus, quibus solida, ad veræ virtutis

tis Christianæ exercitium necessaria, in animæ facultatibus
 producetur mutatio. Nec solum simplici ignorantia Chri-
 stianismi laborant, sed aliis etiam modis non parum vi-
 tii cognitioni eorum saepe hæret. Occulti in abyssu cor-
 dis corrupti delitescunt errores practici. Clanculum circa
 fundamentales doctrinas non unius generis serpunt dubi-
 tationes. Falsa præjudicia, reservata & principia practica,
 praxi fidei & veræ pietati noxia foventur. Sub dominio
 cupiditatum, a mero sensu humano pendentium, *παθημά-
 των, δειλημάτων, επιθυμιῶν σαρκῶν* Gal. V: 16. 24. Eph. II: 3.
 1. Pet. II: 11. *μολυσμῶν σαρκὸς καὶ πνεύματος* 2 Cor. VII. 1.
 add. 1 Joh. II: 16. existentes, & voluptate hinc percepta
 fascinati, eamque majoris æstimantes quam felicitatem
 veræ pietatis in hac vita comitem, cujus intimo sensu
 destituuntur, non possunt non peccatorum suorum gravi-
 tatem quavis extenuare ratione. Eum in finem peccata
 præretica cum involuntariis confundunt, talesque de ju-
 stitia & bonitate Dei ac expiatione Salvatoris sibi in animo
 formant notiones, quibus ad immunitatem poenarum di-
 vinarum pro infirmitatibus suis sperandam facile inducun-
 tur, licet poenitentiaæ biblicæ (*μετάνοιας*) veram indolenti
 ignorent, summam ejus necessitatem & possibilitatem taci-
 tis cogitationibus in dubium vocent, & eandem, quan-
 documque libuerit, extremis quoque vitæ diebus, proprii
 arbitrii esse putent. His & pluribus defectibus notitiam
 eorum, qui apparentium bonorum studiis affectuumque
 impetu ducuntur, obnoxiam esse, ac voluptatum quasi nu-
 beculis intervenientibus obscurari, 2. Cor. IV: 4. cum
 cordatis Theologis, qui, pio zelo accensi, hæc pluribus
 persecuti sunt, ex animo dolemus; nihil tamen hinc se-
 quitur, quod supra dictis repugnaret. Irregeneratorum in-
 primis notitiam augeri & emendari, ac impedimenta sa-
 lutaris illuminationis veræque conversionis removeri de-
bere,

bere, per se intelligitur, quum de regenitis quoque valeat, *αὐξάνετε ἐν χάριτι καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ πατρὸς ἰησοῦ χριστοῦ* 2 Pet. III. 18. Longior solet requiri mora & tractus, antequam incredulus homo, gravi & alto peccati somno sopitus, effugia & latibula, securitatis & incredulitatis suæ fulcra, detegi sinat, *καὶ δολῆσαν ὀχυροπέτρων* admittat 2 Cor. X: 4. scrupulos & objectiones sibi evelli patiat, omnibusque fidei articulis ad salutem necessariis firmiter assentiatur. Prærogativas de cetero non paucas notitiæ regenitorum præ ea rerum Theologicarum cognitione, & verissima ac solidissima haud raro scientia, quæ in irregenitos cadit, libenter admittimus. Quoad substantiam vero non differunt, nec proprie respectu veritatis, notitia enim in se post regenerationem non fit verior; sed in vera ejusdem applicatione, & inde orta majori circa practicas præcipue veritates claritatis, distinctionis, evidentiae, certitudinis relativæ & efficientiæ gradu, differentia notabilis consistit. Cum homo per admittas in se mutationes spirituales & supernaturales, ad ordinem salutis pertinentes, vim & virtutem veritatum salutarium experitur, certe hic sensus proprius internus (*ὁ δὲ θεὸς* Phil. I: 9.) efficit, ut ea, quæ impedita & obscura olim fuerant, jam in usum conversa, ad conscientiam applicata, ibique obsignata, summopere clara reddantur. Pl. XXXIV: 9. Joh. III: 33. VII: 17. Eph. 1: 13. 1. Joh. V: 10. Et hoc respectu piorum cognitio, excitata illuminatione *κατ' ἐξοχήν* sensu biblico ita dicta, a profanorum notitia diversi generis cognitio recte vocatur.

§. VI.

Omni caret dubio, benignissimum Numen eum in finem verbum suum nobis dedisse, ejusque luce mentes

no-

nostras collustrari voluisse, ut a poenis peccatorum promeritis liberati, ad sinceram præceptis legis Ejus saluberrimis obedientiam præstandam efficacissime & constanter flectamur, atque ita veræ felicitatis in hac vita participes, spem bene fundatam habeamus de futura, post fata, pleniori beatitate consequenda Joh. XX: 31. 2 Tim. III: 15. Rom. VIII: 24. Si autem præstantissimi hujus finis revera erimus compotes, certe non sufficit scire ea, quæ Summus & Optimus Magister nos docuit, sed ope divina ad id enitendum, ut omnia, eo quem ipse præscripsit modo, ad usum & praxin fidei ac vitæ diligenter referantur, atque ita utrumque Christianismi caput, γνώσις & πράξις ἢ ἐπίγνωσις καὶ ἀλοθῆσις Phil. I: 9. in nobis conjunctum sit, quod τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον I Tim. III: 16. ἢ κατ' εὐσεβείαν διδασκαλία I Tim. VI: 3. ἢ ἐπίγνωσις ἀληθείας τῆς κατ' εὐσεβείαν Tit. I: 1. omnino requirit. εἰ ταῦτα ὀίδατε, μακάριοι ἔσε ἐάν ποιῆτε αὐτά Joh. XIII: 17. Practica & experimentalis esse debet viæ salutis notitia, & qui ea sunt præditi, υἱοὶ τῆ φωτὸς καὶ υἱοὶ ἡμέρας Luc. XVI: 8. ἢ Thels. V: 5. Ὡς ἐν κυρίῳ Eph. V: 8. appellantur, illisque ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖν injungitur. Emphatico & prægnanti sensu ea religionis scientia in Scriptura Sacra vera dicitur, quæ eidem non solum est conformis, sed etiam in animo hominis tales produxit effectus, quos Spiritus Sanctus per verbum suum intendit, atque adeo in fruitione rei habetur. Quamdiu vero homo veritatis cognitæ vim salubrem plene non admittit, bonis Ipiritualibus, salutis nomine comprehensis, æque est privatus, ac is, qui omni caret cognitione. Ut-cunque ergo notitia ejus, sensu simplici, sit vera & ampla, quamdiu tamen usus debitus abest, veritas, sensu composito talis, in illo esse negatur, in tenebris versari dicitur, cæcis comparatur, mente obscuratus, perversus,

mendax & stultus vocatur, 1 Joh. II: 3. 4. 9. 11.
III: 6. IV: 7. 8. 2 Pet. I: 9. Deut. XXXII: 6. Jer. IV:
22. alia plurima.

Sed plura ut prosequamur, nostri jam non est insti-
tuti. Memores potius simus, multa scire parum prodes-
se, nisi notitiam extendamus ad praxin veri Christianis-
mi, ita ut fidem & caritatem servemus, Deoque irrepre-
hensibiles per omnem inveniamur vitam, a Quo Opti-
mo Maximo omnis vera salus, tam temporalis quam
æterna, emanat, Cuique soli sit gloria, in
sæcula nunquam terminanda!
